

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך כז, תשל"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

שלמה דוד גולדפארב (ז"ל) *

מפתגמיו של ש"י עגנון לקט מתוך "לפנים מן החומה" **

א. "פיסוי הדם"

אין באגורה כדי לערוך לפניו (לפני העני) שולחן (51).
מרוצים הם הדברים העולים על הלב, ומעוטים הם
הדברים שפדאים לאָמרם (52).

מנהג אבותיו (של זרע צדיקים) שמדברים על עצמם
בלשון רבים (54).

מימי לא הייתי עשיר כדי ליתן חשיבות לממוץ, ומימי
לא הייתי עני כדי לבקש ממוץ (55).
עמידה קשה ללב, וקשה לרגל... וקשה משתיהן –
שיחה (שם).

האדם הוא חי מדבר, ומותר האדם מן הבהמה הוא
הדיבור (שם).

אין כל מעשה חסיד מטה כלפי חסידות (59).
כל זמן שדעתו של אדם צלולה... אל ייפנס לרשות שאינה
שלו (60).

* הרב ד"ר שלמה דוד גולדפארב נפטר בירושלים ביום י"ב
באדר א' תשל"ו. סמוך לפטירתו מסר לידנו כמה ליקוטים של
פניני לשון מתוך הספרות.
** המספרים שבסוגריים מציינים את עמודי הספר (הוצ' שוקן,
תשל"ה).

שבועה היא שבועה, ואין ממון מבטל שבועה (61).
דעתי על ההלצות, שאינן מוסיפות ולא כלום (שם).
בני עניים ידיהם משרתיהם, ואצבעותיהם עושות מלאכתם
(62).

המלחמה (מלחמת עולם) הראשונה – כאילו מימות
קין... שלום היה בעולם (66).
כשהקב"ה זועם על ישראל, מעמיד עליהם נוגשים מאחיהם,
שהם קשים מן הגוי (67).

הרבה רואים בצרת אחיהם, ואינם חוזרים למוטב (68).
אדם עושה בסוף, ולא מרצון, מה שביקש תחילה מרצונו
(שם).

הצרה ממושכת; אם יש בה משום משיכת-הלב, ספק (69).
יותר שהצרה היא גדולה, פחותות הן המלים שמצויות לו
לאדם (71).

משל בפי הבריות, אין מקדימין ברכת המזון להמוציא (שם).
מי שאכל פרוסה של תורה, כבר שיניו שחוזות לחזור
ולאכול (73).

אמריקה לגבי תורה ודאי מדבר היא (79).
תלמיד גורר תלמיד (שם).
מיום שהייתה מלחמה בעולם, נשתנה העולם ונשתנה הטבע
(81).

יהודי הוא יהודי; אפילו עובר על כל עברות שבתורה,
על מידת הרחמים אינו עובר (82).
כל מקום שהוא מקודש יותר, יש בו דברים כדי להורידו
מקדושתו (87).

יש מי שממציאים לו מיד מה הוא מבקש; ויש אפילו ממציאים לו, אינו יודע מה הוא מבקש (89).

כמה עלובים הם הבריות, עושים להם טובה והם מתרגזים (92).

דומה, מתוך קירוב מקום באים לידי ריחוק לב (שם).
קשה היא הגלות, שמביאה אנשים יהודים לעשות כמעשה הגויים (94).

קל הוא ליתן עצה, אבל עצה טובה מי יודע לעוץ? (99).

ב. "הדום וכיסא"

משנשתנו העתים, נשתנו המעשים; משנשתנו המעשים, נשתנו העתים (106).

איני אוהב פירושים שצריכים פירוש (110).
תיקון קל בימינו קשה מבניין שלם לפנים (111).
אני איני צריך לכלים הרבה, אבל הכלים צריכים לכלים (112).

בקי אני באלפא ביתן של גניחות (שם).
יש בני אדם שנשתיירו מכבשונות האש, שלא קלטתם האש מרוב שביעה (113).

כל עסק שמכניס הרבה מוציא הרבה, כל שכן הברות צדקה (שם).

כל ספק התרתו עמו, אלא את הספק הכול רואים, התרתו אין הכול רואים (114).

"כל יתר פנטול דמי", כל שכן לגבי ענוה (115).

- פעמים רבות לא ידע הלב מה דרך הרוח (116).
- שכן דרך העניינים שמכרכים אותם במחשבות, כסבך של קוצים שגודרים בהם את הנגים (118).
- כל דבר שאין הוגים עד לסופו, אין מנוחה ממנו (118).
- הרצון אינו מבקש תכלית (119).
- הה! אין קץ לאמיתיות, ואין סוף לסתירות (שם).
- גדולים ייסורים, שמלמדים את בעליהם שיהיו אמיתיים (120).
- אין לך רוח טהרה מרוח ההרים הגבוהים (122).
- אשרי מי שאינו טועה, שכל הטועה אבוד (122).
- כל הזמנים שווים, אלא שצירופיהם שונים (124).
- מה פנים לאב, שמנבל פיו בפני בתו? (130).
- שמחה לאב שמוע שפת מלכים מפני בניו ובנותיו (134).
- אין לך דבר שמכלה את הנפש ממעשים פחוזים ובהולים (135).
- יש דורות גרועים; גריעותם מה שכל יום דומה לחברו (136).
- דורות הראשונים שהיו מלאים תורה ומצוות אמרו שמא; אנחנו שנפשונו יבשה, לא נאמר שמא, אלא ודאי ודאי (137).
- דרכו של כלי שנפגם, שמביא לידי עצבות (214).
- שונים הם הטעמים, ואחד הוא הסוף (215).
- אין דבר יפה ללב מסיפור יפה (217).
- הרהורים שאין מחדשים בהם מיישנים את המחשבה (219).
- יפה לעיניים שעה אחת של ראייה מכל הרהורי מחשבות (שם).
- הכול כאן דומם, ואף הדממה עצמה דוממת (223).

את הזמן אין אנו יכולים להחזיר, את המקום אנו יכולים להחזיר (230).

"צייר גדול הוא אלהינו", צבעים נאים מצא בארצנו, ומהם צבע כל סלע (221).

הערות קורא

א. ספרות, ספֶּרָה

(לשוננו לעם" כא, 77-78; כג, 217-218; כד, 276)
מר שמואל אשכנזי מביא לעניין זה תשובה ב"השרון",
חוב' א', בעריכת גרשם באדר ומנחם מנדל מאילם, קראקא
תרנ"ג, חזה לשונה:

כל המשתמשים בשם "ספֶּרָה" למושג "ליטראטור" אינם
אלא טועים, יען כי השם "ספֶּרָה" (הנמצא בתהלים נט, ט)
הוא אך סימן נקבה להשם "ספֶּר", והרבה יש כמותו במקרא:
לֵב-לֵבָה, חֵל-חִילָה, חֶטָא-חֶטָאָה, נְתִיב-נְתִיבָה, מוֹקֵד-
מוֹקְדָה, מוֹרֶשׁ-מוֹרְשָׁה, לֶחֶב-לֶחֶבָה ועוד כאלה. והשם "ספרות"
שכבר נתאזרח בשפתנו יתאים יותר, יען כי הוא גם בסורית
"ספרותא".

ב. "סברת הפרס", "דעת הפרס"

(לשוננו לעם" כו, 276-277)

לעניין זה מעיר מר ש' אשכנזי:
הצירופים הנ"ל מובאים במילונו של בן-יהודה (עמ'

2525, 3943), ושם באו אף שלוש ההבאות; דברי רבנו תם
היבאו שם במילואם:

הלא זה דברי שאמרתי, שאתה נותן טעמים בלא ראיות,
אלא מדעת הפרס, ואין בהם ממש.

וכן מגדיר בן־יהודה את דעת הפרס: "דעה או סברה,
שיצאה מפרסו של אדם, ר"ל שאין לה יסוד וראיה.
הצירוף סברת הפרס או סברה פרסית נמצא גם בשו"ת
הרמ"א:

זה אין הדעת סובלתו להטעות הספרים מסברת הפרס
(סי' קכט). ואין צורך להשיב על דבריהם, כי לא דברו
על צד גמרא, רק פסברות פרסיות (סוף סי' עח).

ג. כלב - כולו לב

(לשונו לעם, כו, 211-213)

מר ש' אשכנזי מוסר לנו מדברי מכתבו של הרב י"ל
אבידע ז"ל מטי' בסיון תשי"ז: "בענין כולו לב הבאתי כבר
כל המקורות בדפוס בעיתון 'בגב'".

פשעסק מר א' פרשימת כתביו של אבידע ז"ל בספר
היובל "מנחה ליהודה" מצא פרשימותיו של בעל היובל, כי
בירחון שהופיע ביוהנסבורג, "בגב", גיליון ד' מערב ראש
השנה תש"ג, פרסם אבידע מקורות לשני אמרים - "חלק
הארי" ו"למה נקרא שמו כלב". אולם הגיליון לא נשתמר
בידו, ואף לא נמצא בבית הספרים בירושלים, וברשימה
הגיל (עמ' כו, מס' 192) סומן בכוכב, האומר "לא ראיתיו".

ועל כך מוסיף עוד מר אשכנזי:

בחידושי אגדות למהרש"א, סנהדרין צו ע"א נמצא:

ופני הדור כפני הכלב... נראה לפרש, כי נקרא כלב.
כי כולו לב ונאמן לאדוניו.

1. [על מהרש"א זה העיר לנו גם בעל המאמר (ש' אברמסון)

מיד לאחר שנדפס. – המערכת]

תיקון

זלל-ע רס"ד, עמ' 120, הערה 3, צ"ל:

בך שמע מר" שבטיאל בקריאתו של תלמוד